

Peter Poletti i dr., *Višnjan i okolica*, Buzet: Reprezent, 2015., 303 str.

Pred nama se nalazi velika monografija posvećena malomu mjestu smještenom na brežuljku s kojega puca pogled na prostor nekadašnjega porečkog agera, odnosno Poreštine. Kako sam autor navodi u uvodu, o tom se mjestu dosad nije previše pisalo te se može slobodno reći da je monografija *Višnjan i okolica* izdavačkoga poduzeća Reprezent dobrim dijelom ispunila tu prazninu sa svoje 303 stranice. Knjiga je bogato ilustrirana ne samo suvremenim fotografijama, nego i kopijama izvornih dokumenata, kao i zemljovidima, iako nedostaje karta cijeloga područja, odnosno prostora današnje Općine Višnjan s označenim lokalitetima o kojima se govori u knjizi. Podijeljena je na dvije velike cjeline, odnosno dijela, prvi povijesni i drugi pod naslovom „Prirodne značajke, gospodarske, društvene i kulturne prilike“. Dok je prvi dio djelo Petera Polettija, koji se navodi kao autor cijele monografije, drugi je dio napisalo više autora, o čemu će detaljnije biti riječi u nastavku.

Prvi je dio podijeljen na osam poglavlja koja su podijeljena na potpoglavlja. Prvo poglavlje „Iz bliže i dalje prošlosti Višnjana“ upoznaje nas s poviješću grada i okolice od prapovijesti do današnjih dana. Navode se istraženi arheološki lokaliteti od prapovijesti, antike pa do srednjega vijeka i prvoga spominjanja Višnjana. Usporedno autor prati i povijest izuzetno važnoga Samostana sv. Mihovila pod zemljom, od kojega se danas sačuvalo tek nekoliko ostataka. Dolazak se Venecije poklapa s još jednom važnom promjenom, Višnjan se izdvaja iz podložnosti Poreču i prelazi pod vlast motovunskoga komuna. Kao zanimljivost se ovdje može istaknuti da srednjovjekovni Višnjan nije nikada imao svoj statut ni podestata nego je imao župana kojega je imenovao motovunski podestat. Kao i ostatak mletačke Istre, i Višnjanštinu zahvaća proces kolonizacije radi oživljavanja opustjelih područja. Potpoglavlja koja obuhvaćaju 17., 18. i 19. st. započinju općom poviješću Istre, da bi onda slijedila kronika maloga mjesta, od smjena župana, propalih uroda pa do problema njegovih stanovnika sa zakonom. Tako, između ostaloga, saznajemo o sporovima koji su vođeni oko plaćanja desetina, oporukama, ali i o rušenju višnjanskih zidina i gradnji zvonika. Nakon stoljećâ pripadnosti motovunskoj općini, sredinom 19. st. Višnjan se osamostaljuje i dobiva svoju općinsku upravu na čelu s načelnikom. Općina je uključivala i Bačvu, Sv. Vital (Ritošin Brig) i Sv. Ivan od Šterne, no zadržava se i pripadnost Motovunu, ovoga puta u obliku kotarskoga sjedišta. Potpoglavlje s jednostav-

nim naslovom „20. stoljeće“ započinje kratkim pregledom povijesti mjesta, navodeći sve promjene suvereniteta, svjetske ratove, iseljavanje i ideologije. Ovdje također imamo tablicu s postotnim udjelima hrvatskoga i talijanskoga stanovništva u Višnjaju i ostalim naseljima teritorija od kraja 19. st. pa do završetka Drugoga svjetskog rata. Kao i u prethodnim poglavljima, slijedi kronologija događanja, uvođenje telegrafa, plinskih svjetiljki, vode, razvoj NOP-a, iseljavanje, dolazak novih stanovnika nakon rata itd. Kao zanimljivost možemo izdvojiti da je Prvi svjetski rat započeo upravo na dan višnjanske pučke proslave, Mandalenjine. I posljednje potpoglavlje prvoga poglavlja slijedi *šprancu* uspostavljen u prethodnima – kratak uvod u opća događanja i onda kronološko nabranje događaja u Višnjaju tijekom tih nekoliko godina našega stoljeća. S 21. st. i nekoliko fotografija iz zraka završava prvo poglavlje, gdje je uglavnom kronološki napisana povijest mjesta i okolice. Drugo je poglavlje „Zanimljivosti iz povijesti Višnjana“. Sastoji se od više kratkih potpoglavlja pa tako čitatelj saznaje detalje iz biskupske vizitacije u Višnjaju, sukoba oko prodaje vina s Porečom i Rovinjem, oporukama, starim dugovanjima i osebnim župnicima koji su obavljali službu u Višnjaju, Bačvi ili Sv. Ivanu. Kao i prethodno poglavlje, i ovo je popraćeno fotografijama, bilo starih Višnjana, bilo razglednicama iz vremena austrijske i talijanske uprave. Treće poglavlje nosi jednostavan naslov „Franciskanski katastar“. Kako se može zaključiti iz naslova, autor je prenio sadržaj katastra koji se odnosi na Višnjaj, Bačvu, Sv. Ivan i Sv. Vital. Opisuje se način života, stanovništvo, prinosi vinograda, maslinika, pšenice itd. 1820., kada je izrađen katastar. Sljedeće je poglavlje „Gradnja objekata javnog značaja“, u kojem Poletti opisuje transformaciju i širenje Višnjana tijekom 19. st. zaključno s izbijanjem Velikoga rata, prvenstveno kroz gradnju novih zgrada poput crkve, cisterne, župne kuće ili groblja. Sve je popraćeno današnjim i povijesnim fotografijama objekata. Posebnu vrijednost daju i ovdje objavljeni planovi, bilo samoga Višnjana iz toga razdoblja ili raznih objekata koji su građeni. Peto je poglavlje „Višnjanske udruge krajem 19. st. i početkom 20. st.“. Kako sam naslov govori, u poglavlju je riječ o tom dijelu lokalnoga društvenog života, raznim udrugama koje su često imale nacionalni predznak. Poglavlje nakon njega ima sličan naslov, ovoga puta autor navodi i opisuje zanimanja, obrte i obrtnike u 19. i 20. st.; tako saznajemo koliko je gostionica bilo u Višnjaju, koliko mesara ili postolara, kao i koja je industrija bila najzastupljenija. Nakon dva poglavlja vezana za društveni život

19. i 20. st., sljedeće nas poglavlje vraća u dalju prošlost, odnosno govori nam o kamenim natpisima i spomenicima u Višnjaju i okolici. Autor navodi i opisuje sve dosad poznate kamene spomenike od rimskoga razdoblja do kraja 18. st. Sve je, naravno, popraćeno brojnim fotografskim materijalom. Posljednje i najveće poglavlje prvoga dijela knjige nosi naslov „Sela na Višnjanstini“, gdje autor opisuje i donosi povijesne podatke o selima višnjanskoga područja. Osim klasičnih povijesnih podataka, donosi nam i podatke o prezimenima i demografskim kretanjima. Sve je popraćeno kartama sela iz Franciskanskoga katastra. Prvi je dio knjige napisao Peter Poletti, autor čije se ime nalazi na naslovnoj stranici ove monografije, a drugi je dio djelo više autora, svakoga po jedno poglavlje. Dok je prvi dio bio striktno povijesni, drugi dio nosi naslov „Prirodne značajke, gospodarske, društvene i kulturne prilike“. Iz samoga je naslova vidljivo da se neće obrađivati (samo) povijesne teme.

Prvo je poglavlje drugoga dijela, „Geomorfološka obilježja Višnjanstine“, napisala Andrea Deklić. Opisane su zemljopisne, vegetacijske, klimatske i hidrološke značajke područja, a sve je popraćeno fotografijama i tablicama prosječnih temperatura i padalina. Deklić je autorica i sljedećega poglavlja, u kojem opisuje speleološke objekte, smještaj, povijest istraživanja i današnju situaciju. Novo nam poglavlje donosi i novo ime; Mario Peršurić je pisao o poljoprivredi na Višnjanstini, gdje prati povijesni razvoj obrade zemlje od antičkoga doba preko srednjega vijeka i 20. st. do danas, kada dolazi do spoja tradicije s turizmom u obliku agroturističkih ugostiteljskih domaćinstava. Petar Radovan piše o školstvu, najveći je dio posvećen školi u Višnjaju od njezinih početaka do danas, a zatim piše o manjim područnim školama u okolnim mjestima koje su danas sve redom zatvorene. Anto Nađ nam u poglavlju „Višnjanske crkve i crkvena umjetnost“ detaljno opisuje sve višnjanske crkve, njihovu povijesnoumjetničku vrijednost, oltare, oltarne pale i, prije svega, freske. Osim crkvi u samom mjestu, opisane su i one manje u Bačvi, Markovcu, Rapavelu i Sv. Ivanu od Šterne. Na kraju poglavlja autor donosi opis nestalih crkvi, od kojih su najveće Sv. Mihovil pod zemljom i tzv. Sv. Agneza kod Anžića. Nezaobilazan je dio povijesti Višnjana svakako i njegova zvjezdarnica, pa tako u poglavlju „Astronomsko društvo Višnjaj“ Korado Korlević opisuje nastanak društva, njegove uspone i padove, izrade teleskopa, pokretanje škole astronomije i sveukupno djelovanje do današnjih dana. Pretposljednje je poglavlje kratko, na svega dvije

stranice, ali nam govori o fenomenu koji je obilježio cijelo 20. st., ne samo u Višnjanu nego i u Istri, a riječ je, naravno, o egzodu, velikom iseljavanju poslije Drugoga svjetskog rata. Napisala ga je Giuliana Zelco; za razliku od drugih poglavlja ne radi se o povijesti, uzrocima ili posljedicama, nego o intimnom doživljaju egzoda, kako je on utjecao na ljude koji su otišli, kao i na one koji su ostali i na njihov međusobni susret. Zelco se također pojavljuje i u posljednjem poglavlju, napisanom u suradnji s Peterom Polettijem, koje govori o poznatim Višnjancima koji su ostavili svoj trag kao profesori, pravnici, liječnici, agronomi i astronomi.

Kako je to običaj, knjiga završava popisom korištenih izvora i literature te sažetkom na talijanskom jeziku. Na samome se kraju nalazi kazalo.

Knjiga *Višnjani i okolica* nastala je iz želje da se napiše i sakupi povijest Višnjana u jednom djelu, u čemu su autori ove monografije uspjeli. Upravo u ovoj knjizi svaki povjesničar, povjesničar umjetnosti, arheolog, ali i entuzijast ili putnik namjernik može pronaći sve podatke koji bi ga mogli zanimati. Iako s historiografskoga gledišta uglavnom ne donosi ništa novo, najveća su vrijednost ove knjige upravo svi podaci skupljeni na jednom mjestu. Kao negativnu stranu treba istaknuti manjkav rad lektora, na više mjesta nalazimo krivo napisane riječi, što se može objasniti zatupcima u radnoj verziji teksta, ali se ne bi smjelo dogoditi u završnoj inačici za tisak. Unatoč tome ipak minornom nedostatku, knjiga *Višnjani i okolica* Petera Polettija i ostalih autora nezaobilazno je djelo za svakoga tko želi produbiti svoje poznavanje ne samo višnjanske nego i istarske povijesti.

Bojan Horvat

Igor Duda, *Danas kada postajem pionir: djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, Zagreb: Srednja Europa, 2015., 274 str.

Nakon dvije vrlo zanimljive autorske knjige pulskoga povjesničara Igora Duda (*U potrazi za blagostanjem. O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih*, Zagreb 2005., i *Pronađeno blagostanje: svakodnevi život i potrošačka kultura u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih*, Zagreb 2010.) pojavila se i treća, koja ulazi u opus radova o društvenoj povijesti socijalističke Jugoslavije. Znanstvena analiza djelovanja organizacije Saveza